

Linköping Electronic Articles in
Computer and Information Science
Vol. 2(1997): Nr 10

Skolebibliotekens ansvar

Kristin Björgvinsdottir

Fjölbrautaskolinn vid Armula-library
Reykjavik, Island

Föredrag presenterat vid

**Informationskompetens och Användarutbildning
Nordiska Vetenskapliga Biblioteksforeningars Förbunds
konferens, 19-20 november 1996
Linköping, Sverige**

Published for Nordiska Vetenskapliga Biblioteksforeningars Förbund
(NVBF) by
Linköping University Electronic Press
Linköping, Sweden

<http://www.ep.liu.se/ea/cis/1997/010/>

*Published on November 11, 1997 by
Linköping University Electronic Press
581 83 Linköping*

**Linköping Electronic Articles in
Computer and Information Science**

ISSN 1401-9841

Series editor: Erik Sandewall

© Kristin Björgvinsdottir

*Typeset by the author using MS Word and
formatted using étendu style for A4 paper size*

Recommended citation:

*<Author>. <Title>. Linköping electronic articles
in computer and information science, Vol. 2(1997): Nr 10.
<http://www.ep.liu.se/ea/cis/1997/010/>. November 11, 1997.*

*The publishers will keep this article on-line on the Internet
(or its possible replacement network in the future)
for a period of 25 years from the date of publication,
barring exceptional circumstances as described separately.*

*The on-line availability of the article implies
a permanent permission for anyone to read the article on-line,
to print out single copies of it, and to use it unchanged
for any non-commercial research and educational purpose,
including making copies for classroom use.
This permission cannot be revoked by subsequent
transfers of copyright. All other uses of the article are
conditional on the consent of the copyright owner.*

*The publication of the article on the date stated above
includes also the production of a limited number of copies
on paper, which were archived in Swedish university libraries
like all other written works published in Sweden.
The publisher has taken technical and administrative measures
to assure that the on-line version of the article will be
permanently accessible using the URL stated above,
unchanged, and permanently equal to the archived printed copies
at least until the expiration of the publication period.*

*For additional information about the Linköping University
Electronic Press and its procedures for publication and for
assurance of document integrity, please refer to
its WWW home page: <http://www.ep.liu.se/>
or by conventional mail to the address stated above.*

Jeg har merkt at universitets- og høyskolebibliotekarene mener at deres elever skulle være mere selvstendige og selvhjulpne når det gjelder informationsteknikken.

De mener at for mange elever kommer fra de videregående skolene uten å ha lært sig skikkelig studieteknikk og er nesten hjelpeløse når de henvender seg til biblioteket.

De har sikkert rett i mange tilfeller, men la oss betrakte hvad vi kan, vil og må gjøre i bib-lioteket i den videregående skolen.

FØR.

For ca. 17 år siden blev for første gang ansatt en bibliotekar ved et skolebibliotek i videre-gående skole i Island. Utvalget av litteratur og oppslagsverk var dårlig, men rektor og lærere var ivrige og positive og situasjonen på biblioteket blev snart helt annerledes. Det var informationsteknikkens første steg!

I de såkaldte bibliotekstimene ble elevene vist hvordan man søkte i kortkartoteket og hvordan man fant frem til forfatter, tittel og emne-ord og hvordan man så kunne finne frem til bøkene i hyllene.

Disse timene var ikke på skoleskjemaet og det var ofte vanskelig å få lærerne til å ofre en time - ofte kun en halv time - til bibliotekaren. Morsmål lærerne var de letteste å overtale, for de var kanskje mest avhengige av samarbeidet med bibliotekaren.

Det var ikke mye man kunne undervise på en time, men man måtte nøjes med det.

I noen skoler hadde man - og har fremdeles - noen faste timer i brukeropplæring på biblioteket i kursen studieteknikk. Dessverre er disse skolene unntakstilfeller.

Vi brukte mye tid til å lage såkalte kildelister vedrørende enkelte oppgaver og da måtte vi finkjemme bibliotekets bøker og tidsskrift-artikler for å finne brukbare kilder - på islandsk - som passet til våre elever.

Dette førte med seg at elevene trengte sjelden å vurdere de kilder de brukte, det hadde vi allerede gjort. Jeg behøver nesten ikke nevne at så godt som alle kilder var trykte saker.

Bibliotekarens pædagogiske rolle var ganske liten fordi hans/hennes arbeid var først og fremst etablering, vedlikehold og katalogisering av biblioteket. Biblioteket var kun i få tilfeller en integrert del av undervisningen og lærerne og lærebøkene ble vektlagt mer en selve læringsprosessen.

Det var så først for 8-9 å siden at man for alvor begynte å bruke data-maskiner ved å katalogisere biblioteket i de videregående skolene. Da fikk våres arbeid et helt nytt omfang, fordi databasen kunne omfatte mye flere opplysninger enn den gamle kartkatalogen, vi kunne finne frem til disse opplysninger på flere måter og det gikk så fort!

I disse årene var databasen ikke ennå installert i nettverk og bibliotekarene måtte søke informasjonen for både elever og lærere.

Men så ble databasen installert på skolens lokalnett og elever og lærere kunne selve søke i den.

Dette syntes alle var et stort steg. Allikevel må jeg tilstå at mange - særlig lærere - syntes det var skremmende å sette seg ved data-maskinen og søke opplysninger. De ville gjerne ha det gamle, gode kartoteket igjen og vi måtte nesten holde dem i hånden de første gangene de satte seg ved datamaskinen. De falt i ro når vi fikk overbevisst dem at de ikke kunne ødelegge noe. Elevene var i fleste tilfeller mindre redde.

NÅ.

Langt de fleste bibliotekene i v.g. har fått sin database på skolens lokalnett. De har også fått tilkobling til Internet og av skolens personale er bibliotekaren sikkert den mest takknemlige for den oppfinnelsen.

Bibliotekarer i v.g. har lagt merke til at det er en stor forskjell på elevenes ferdigheter i informasjonsteknikk. Noen er selvhjulpne, søker informasjon flere steder, evaluerer den og klarer hurtig å skjelne mellom godt og dårligt materiale. Andre henvender sig hjelpe-løse til bibliotekaren. Her kan man ofte se hvem har fått bruker-opplæring. Derfor er jeg helt sikker på at elever som skaffer sig kompetanse i informasjonsteknikk har et stort fortrinn i sine univerversitetsstudier og senere i arbeidslivet.

Jeg synes det er urimelig at noen elever har adgang til et godt og integrert skolebibliotek mens andre skoler bare har noen få bøker i en kasse på lærerrommet.

Dette gjelder ikke noen biblioteker i v.g. skoler på Island, men jeg vet at i noen små grunnskoler på landet er det bibliotekets situasjon. Elevene i disse skoler har dårligere kompetanse, ofte dårligere kunnskap og redusert evne til å møte fremtiden og arbeidslivet.

I min skole er biblioteket like ved siden av skolens datasentral (3 klasserom og 12 arbeidsplasser), hvor elevene har adgang til bort imot 60 PC'er og 3 AppleMackintosh'er. De har også adgang til multimedia, scanner og Internet.

Jeg synes dette arrangementet er helt ideel.

Skolen ble bygd for nesten 40 år siden men vi fikk stipend fra undervisningsdepartementet til å forandre lokalet.

Det er godt samarbeide mellom datalærerne og bibliotekets personale og vi har den samme målsettingen, d.v.s. å øke elevenes ferdigheter i studieteknikk og informasjonsteknologi.

Bibliotekssystemet vi bruker er "Metrabók" og brukes av de fleste bibliotekene i v.g. på Island. Det er installert på skolens lokalnet.

I fjor fikk alle klasser undervisning om hvordan man søker i skolens bibliotekssystem, hvordan man finner bøker, tidsskrifter, videobånd o.l., hvordan man bruker multimedia. Det blev også vist hvordan man bruker andre biblioteksystemer.

Vi mener det er en god trening for elevene å søke i forskjellige systemer. Det er for eksempel en god trening for bl. a. on-line søking, for den kan jo bli dyr hvis man ikke kjenner grunnbegrepene i informasjonssøking. Elevene legger også merke til hvor viktig det er å formulere problemet riktig.

Fordi vi ikke hadde så mange timer som vi trengte til undervisningen, så unnlot vi å undervise i bruk av Internet med unntak av noen få klasser i samfunnsfag. Der viste vi hvordan man søker i AltaVista, Lycos, Yahoo og noen flere kilder og det gav gode resultater som vi tenker å fortsette med. Andre elever viste sig å innhente mye materiale på Internet så det er klart vi må lære dem å vurdere det materialet. Vi må også lære dem å lage kildelister.

FREMTIDEN.

I mange år har det været lovfestet at i skolene skal man ha biblioteker, men undervisningsmyndighetene har ikke lagt noen vekt på å integrere biblioteket i skolens øvrige pedagogiske arbeid og i skole-samfunnet som helhet.

Vi fikk nye lov om videregående skoler på Island i august. Om brukeropplæringen står det: "Skolebiblioteket skal legge vekt på å trene elevene i selvstendig søking av informasjon og bruken av databaser". Ikke et ord mer.

Sant å si, så synes jeg dette ordlag er så uklart at man nesten kan

fortolke det som man vil, men jeg antar alle bibliotekarer prøver å gjøre sitt beste. Er det kanskje ikke meningen at det er dem som skal ta sig av brukeropplæringen? Hvor skal vi ta de timene fra?

Vi har også fått høre att det skal skjære ned pengene til v.g.!

Jeg mistenker politikerne for ikke helt å vite hvilken rolle de har på-lagt skolebibliotekene å spille i det fremtidige utdanningssystemet. Det er kanskje ikke så rart, fordi de har ingen egen erfaring av skolebiblioteker. Man kan heller ikke si at oppbygging av et skolebibliotek gjør en politiker synlig og populær hos mange.

I undervisningsdepartementet begynner ved årsskiftet et arbeid med nye læreplaner for v.g. skoler. Da har bibliotekarene sammen med lærerne leilighet til å påvirke hvordan undervisning i studie- og informasjonsteknikk blir i de nærmeste årene.

Elevene våre lever uten tvil i en slags informasjonsverden. Datamaskiner er en del av deres hverdag. Vi har merket en stor forskjell på elevenes ferdigheter i bruk av datamaskinene. Vi ser hvem er vant til å bruke dem hjemme og er på den måten blitt ennå mer fortrolig med dem, mens andre har ikke hatt noen adgang til datamaskiner. Mange frykter at denne forskjell kommer til å vise seg i at de sist nevnte har dårligere ferdigheter i sitt studium og får derfor dårligere karakterer. Det kan være alvorlig når man tenker på "Numerus clausus" i universiteter og højskoler.

Jeg mener biblioteket bør være skolens informasjonssenter i fremtidens informasjonssamfunn.

Elevene skal ha anledning til å forbedre sine ferdigheter i studie-teknikk og datakunnskap i skolebiblioteket - også når den egentlige skoledagen er ferdig.

Det hjelper dem å lære seg å lære.

Det hjelper dem å lære å bruke databaser og lære å kommunisere via Internet integrert med skolens øvrige fag.

Det hjelper dem å lære å vurdere opplysninger og være oppmerksomme på de samfunnsmessige konsekvenser som den kolossale mengden av informasjon har.

Den som har tilegnet seg "information literacy" har lært å lære seg selv. Han vet hvordan informasjon ordnes/systematiseres, han klarer å innhente den og bruke den teknologien som trengs til å løse opp-gaver. Når eleven faktisk har behov for ulike informasjonskilder for å løse sin oppgave, lærer han seg mest.

I læreplanene skal man slå fast at undervisning i IT og skolebiblioteket står sentralt i læringsarbeidet. Kanskje burde faget brukeropplæring/informasjonsteknikk være på skoleskjemaet for å gi denne kunnskapen sin riktige status.

Den økende tilpassing av datateknikk i undervisningen og mengden av informasjon forandrer lærerens rolle fra å være informasjonsformidler til å støtte og hjelpe elevene i deres selvstendige informasjonssøking.

Når lærerens rolle forandres, forandres også bibliotekarens rolle. Samarbeide mellom lærerne og bibliotekarene blir enda viktigere.

I informasjonssamfunnets skolebibliotek er bibliotekarens viktigste oppgave å støtte opplæringsprosessen ved å lede elevene i bruket av informasjonskilder, behandling, fortolkning og vurdering av informasjon.

Bibliotekarens og lærerens roller knyttes sammen på en ny måte. Bibliotekaren behøver mangsidige pedagogiske ferdigheter.

Ja vi bibliotekarer kan glede oss til fremtiden. Vi må stå på vekten og være med i den utviklingen som foregår i informasjonsteknikken, vi må ikke vente på at andre bestemmer hvilken rolle vi skal ha.